

НА ДАН ПОТРЕСА

Десило се у септембру. Не у септембру ове, него прошле године. Или оне претпрошле, је ли, Мелитоне?

— Не, било је лане.

— Да, ако ме памћење добро држи. У септембру прошле године, и то двадесетпрвог. Почуј ме, Мелитоне, је л' оно двадесетпрвог септембра био потрес?

— Нешто раније, рачунам ту око осамнаестог.

— Имаш право. Баш тих дана сам ишла у Тухкакуехко. Својим очима сам видела како се куће обурвавају као да су саздане од медањака, само су се из чиста мира овако савијале и зевале, а цели зидови су се рушили на земљу. Народ се помаљао из рушевина и престрављено, уз вику, јуришао право у цркву. Е, ал' чекајте онда: Је ли, бога ти, Мелитоне, све ми се нешто као причињава да у Тухкакуехку нема никакве цркве? Сећаш ли се ти?

— Не, нема је. Нема тамо ничег сем расчтетворених зидина за које људи кажу да беху црква пре неких двеста година; ње се нико нити сећа нити зна каква беше. То тамо више личи на опустели забран обрастао травуљином.

— Право збориш. Биће онда да ме потрес није задесио у Тухкакуехку него у Ел Поћотеу. Него, зар није Ел Поћоте само имање?

— Јесте, али има и једну капелицу коју тамо називају црквом. Нази се мало подаље од поседа Лос Алкатрасес.

— Па онда ће, зацело, бити да ме је баш тамо задесио тај потрес о којем вам приповедам, кад је земља почела да се цела целцата увија као да је одоздо мешају. Е, па неколико дана потом, дође ти нама гувернер; сећам се да смо још увек подупирали зидове; ето ти њега да види какву би помоћ могло да нам подари његово присуство. Сви ви знате да се све намах само од себе среди чим се гувернер појави, кад га народ само спази. Само, чим дође на лице места и не седи код своје куће, одмах почне да наређује. Самим његовим доласком дође све на своје место, а народу, мада му куће попадале на главу, срце одмах пуно чим га упозна. Зар није тако, Мелитоне?

— Тако и никако друкчије.

Па лепо, као што вам кажем, у септембру прошле године, ту одмах после потреса, западне нам овим нашим странама гувернер да види колико нам је земљотрес наудио. Довео геолога и све неке зналце, нек' вам ни на крај памети не буде да је дошао без пратње! Чуј, Мелитоне, кол'ко нас оно беше коштало да гувернерове људе погостимо?

— Ту негде око четири хиљаде песоса.

И то само што остадоше за обданицу; кад спазише да се смркава, сместа се надигоше. Да не би тако, ко зна колики бисмо дебљи крај извукли, мада — руку на срце — што јесте, јесте: бејасмо задовољни. Људи су шије истеглили од толиког пропињања да виде гувернера. Силно су препричавали како је само опуцкао живину, посисао и оглоцкао све кости и како је брзо слистио тортиљу за тортиљом, поваздан их умачући у сос; јер су све лепо видели. А он је, тако миран и озбиљан, брисао руке о панталоне да не испрља салвет који му је служио само да ту и тамо обрише брке. А затим, кад им је пиће ударило у главу, сложено запеваше. Хеј, Мелитоне, коју су оно песму стално попевали, као да им се плоча покварила?

Ах, то је она што каже: „По души не знаш часове уцвељености“.

— Баш си добар кад треба нешто да се памти, Мелитоне, нема збора! А гувернер се само смејао; замолио је да му покажу где је купатило. После је наново засео на своје место и мирисао каранфиле на столу. Смешлио се и посматрао певаче, климајући у такту песме. Нема сумње да је био срећан, могло је чак да се наслути о чему је размишљао. А кад дође време говораница, један од његових пратилаца устаде; уздигнуте, мало нахерене главе, проговори. Уопште нема говора да их његове речи нису понеле! Говорио је о Хуаресу чији нам је кип стајао сред трга и тек тада дознадосмо да је то Хуаресова статуа јер нам нико живи до тада није могао рећи која сподоба беше овековечена тим спомеником. Веровали смо одувек да би то могао бити Идалго или Морелос или Венустијано Каранса јер смо им на сваку њихову годишњицу баш тамо одавали почаст. И све док нам онај фићфирић није казао да је то дон Бенито Хуарес. А шта је тај тек напричао! Кажи, зар није, Мелитоне? 'Ајд' сад, кад имаш тако добро памћење, мора да се сећаш шта је тај чово све издекламовао.

— Сећам се врло добро; али сам толико пута то поновио да ми је већ дојадило.

— Па лепо, није ни потребно. Само да сва господа добију нешто добро. Најбоље ћеш им рећи шта је гувернер казао.

„Уместо да буде обилазак уцвељених, оних који су остали без домова, испало је да се посета претворила у једну итекако прописну теревенку. Више се не може рећи ни кад је приспела капела из Тепека, иако су дебело закаснили. Музиканти су морали да допешаче зато што су сва возила искоришћена за превоз гувернерових људи. Али, ипак дођоше. Уђоше предано лупајући у таламбасе и харфе — татадум, ђум, ђум, са блех инструментима, од свег срца снажно изгонећи тему *Покисли лешинар*. То је, бре, требало видети — чак је и гувернер скинуо сако и развукао кравату и цела ствар скроз наскроз застрани. Довукоше још више демижона с пунчом и ужурбано се бацише да припреме још више срнећег печења; мада ви не бисте хтели да поверујете, а они нису ни схватили, јели су срнетину које овде има у изобиљу. Ми смо се смејали кад су говорили

да је *барбекоа* добра, зар не, Мелитоне? Овде ни не знамо шта значи барбекоа. Но, жива је истина да би смазали пун тањир тек што бисмо га пред њих поставили и већ би тражили нови и ни макак: јер ми бејасмо ту да их послужујемо. А што каже Либорио, управник Тимбре који је, онако међу нама, одувек био грдно похлепан, 'није важно што нас овај дочек кошта колико кошта ако новац чему послужи'. Ти си, Мелитоне, тада био месни начелник, и умало те не препознадох кад си онда казао: 'само нек' се пунч точи, оваква посета не губи вредност'. А што јесте, јесте — да је пунч текао жива је истина; чак су и столњаци њим били офарбани. А тај свет као да није могао да утоли жеђ. Приметила сам једино да се гувернер није ни мрднуо с места, да ни руку није протегао, него је само јео и пио оно што су му приносили; али су облапорци цркавали да им трпеца буде дупке пуна, тако да није било места ни за сланик који је држао у руци, па кад му више није био потребан, тутнуо га је у цепчину кошуље. Чак сам пришла да му кажем: „Зар вам се не свиђа со, госн генерале?“, а он ми је кроз смех показао сланик који је држао у цепу, па сам тако схватила.

„Оно велико дође кад је он почео да говори. Од силног надахнућа, сви смо се најезили. Натенане се усправио, веома полако, све док не видесмо како ногом одгуркује уназад столицу; како ставља руке на сто; повија главу као би увис да залепрша... А тада нас је његово искашљивање све ућуткало. А шта оно беше рекао, Мелитоне?

— „Суграђани моји“ — рекао је — Евоцирајући успомене на сопствену тарјекторију, оживљавају једини проседе мојих обећања... пред овом земљом коју сам посетио као незнани пратилац једног председничког кандидата, као свестрани сарадник једног репрезентативног човека чије се поштење никада није отцепило од контекста његових политичких манифестација и који је, напротив, чврста глоса демократских принципа у најтеснијој вези са народом, придодајући већ демонстрираној строгиности евидентну синтезу револуционарног идеализма никад досад тако бремениту остварењима и поуздањем.“

— Е, ту је био пљесак, је л' тако, Мелтоне?

— Аха, грдно пљескање. Затим је наставио:

— „мој пут је исти, суграђани. Као кандидат, бејаш шкрт у обећањима, циљајући да обећам само оно што сам могао да испуним и што се, кад се избистри, претвара у општу добробит а не у коњуктив нити у партицип једне генеричке фамилије грађанства! Овде смо се сада искупили, око овог парадоксалног природног удеса кога мој програм владаване није предвидео...“

— Тако је, госн генерале! — повика један, ено оданде — Тако је! Баш као што сте рекли!

— '... У овом удесу, кажем, кад нас је природа казнила, наше рецептивно присуство у центру телуријског епицентра који је похарао огњишта која су могла бити наша, која јесу наша... притецимо у помоћ, не уз нероновску жељу да уживамо у туђој несрећи, већ штавише, неминовно приправни да широкогрудо употребимо наше снаге за обнову срушених домова, братски приправни да пружимо утеху смрћу ожалошћеним огњиштима. Ово место које посетих пре толико година, тада толико далеко од сваке помисли на власт, некоћ срећно, дан-данас у црно завијено — боли ме! Да, суграђани, пеку ме ране живих за њиховим изгу-

бљеним добрима и вапијућа бол бића чији несахрањени мртви почивају под овим рушевинама пред којима стојимо.“

— И ту је било пљеска, је л' тако, Мелитоне?

— Не, ту се поново зачу онај повик од раније: „Тако је, госн гувернеру! Баш као што сте рекли! А затим се, више онамо, други огласи: „Ућуткајте ту пијандуру!

— Ах, да. И чак се учинило да ће на самом крају стола доћи до гужве, али су се сви примирили кад је гувернер поново проговорио.

— „Гухкауенчани, инсистирам поново: Боли ме ваша несрећа, јер упркос оном што је говорио Бернал, велики Бернал Дијас дел Кастиљо: 'Људима који су помрли је било суђено да умру', ја, узимајући у обзир свој онтолошки и хумани концепт, кажем: Боли ме! Свим оним болом који ме напада кад видим срушено стабло у првом бујању. Помоћи ћемо вам нашоом моћи. Живе силе Државе јамче вам са свога трона да ће притећи у помоћ угроженим у овој хекатомби, никад жељеној и непредвиђеној! Нећу окончати своју владу док то не испуним! С друге стране, не верујем да је воља господња циљала да вам причини толику штету и да вас избаци на улицу...“

— И ту је завршио. Оно што је доцније рекао нисам разабрао јер је гужва која је већ избила код задњих столова расла и било је дозлабога тешко докучити шта и даље прича.

— Тачно тако, Мелитоне. То је требало видети! Ето, само вам то кажем. Баш тада иста она сподоба из пратње опет повика: Тако је! Тако је!, онако пискутаво да се и на улици чуло. А кад су хтели да га ућуткају, он трже пиштољ и поче њим да витла над својом главом и да се успут испуцава у таваницу. Кад хици зазвжидаше, народ који је стајао околу и све то посматрао, баци се у бег. Испреврташе столове у целој тој гунгули. Чуо се лом тањира и стакленог посуђа; праскале су о зид флаше које су бацали на незнанца с пиштољем не би ли га примирили. Клатарећи се тамо-амо, он је још увек нашао времена да новим шаржером напуни пиштољ и да поново припуца, ескивирајући летеће флаше којим су га одасвуд решетали.

„Видели су како гувернер тамо стоји, веома озбиљан, намрштен и гледа у правцу гужве, као да би желео да је стиша својим погледом.

„Ко ће сад знати ко је рекао музикантима да нешто засвирају, тек истина је да су они поустајали и из све снаге засвирали државну химну. Оном са тромбоном, инструмент се готово распао од силине којом је дувао; али оно се није стишавало. Испоставило се да се и тамо на улици ствар распламсала. Дођоше да јаве гувернеру да се онамо неки људи кољу мачетама; кад се боље присетим, биће да је стварно тако било, јер су оданде допирали гласови жена које су запомагале: „Раздвојите их иначе ће се потаманити!“ Истовремено се зачу други крик: „Већ убише мога мужа! Држ'те их!“

„А гувернер ни макац, остаде усправан. Чуј, Мелитоне, како се оно каже...“

— Неустрашив...

— Баш то, неустрашив. Оно, додуше, кад се ствар пренела напоље, ту унутра се учинило да јењава. Испичуторица која је викала „Тако је“ беше у царству снова; пришили су му једну ћушку флашом па је, тако раскречен, остао опружен на поду. Гувернер је тада пришао незнанцу и одузео онесвешћеном пиштољ — још увек стегнут у чврсто укоченој ру-

ци. Додао је пиштољ другом човеку и казао му: „Побрини се за њега и нотирај да му се одузме дозвола за ношење оружја.“ А овај одврати: „Да, госн генерале.“

„Немам појма зашто је музика наставила да гуди непрекидно државну химну све док онај фићфирић који је говорио на почетку није подигао руке и затражио тишину у помен на жртве. Чуј, Мелитоне, за чије нас је оно жртве молио да сви ућутимо?

— За жртве катаклизме.

— Да, за њих, дакле. Онда су сви поново засели и исправили столице и наставили да пију пунч и да певају ону песму о „часовима уцвелености“.

„Ево овог часа се присетих да је баш 21. септембра био земљотрес: моја жена је баш тог дана родила нашег сина Меренсија, а ја сам дошао својој кући у ситне сате трештен пијан, и не баш при себи. Силне недеље није хтела самном ни речи да прозбори, тврдећи да сам је оставио саму самцату да се носи са својом муком. Кад се задовољила, казала ми је да нисам кадар ни бабицу да позовем и да је морала да промени своје понашање, онако како је Бога схватила.“

Предео са шпанског:
Бранко Анђић